

ברסט-ליטובסק

(Brest-Litovsk; בפי היהודים: בריסק דליטה). עיר מחוז בדרום-מערב בילורוסיה שבברית-המועצות. ידועה מן המאה ה-11. במרס 1918 נחתם בה חוזה השלום בין ברית-המועצות לגרמניה. בין שתי מלחמות-העולם היתה בתחום פולין.

יהודים ישבו בב' מהמאה ה-14. עד המאה ה-17 היתה ב' המרכז הרוחני והתורני של יהודי ליטה, משיבתה יצאו גדולי תורה, ובין רבניה היו ר' שלמה לוריא (מהרש"ל), ר' יואל סירקיס (הב"ח), ר' יהושע יהודי ליב דיסקין ור' יוסף דוב בר ובנו ר' חיים סולובייצ'יק. ב' היתה הקהילה הגדולה ביותר ב'ועד מדינת ליטה'. ב-1897 ישבו בב' יותר מ-30,000 יהודים, שהיו יותר מ-75% מכלל התושבים, אך במלחמת-העולם הראשונה גורשו רבים, וב-1931 ישבו בב' רק 21,440 יהודים, שהיו 44% מכלל התושבים. ליהודי ב' היו מוסדות ציבור רבים ובהם גימנסיה עברית.

ב-15 בספטמבר 1939 כבשו הגרמנים את ב', אך ב-22 בו מסרוה לידי הסובייטים. בשבוע שלטונם אסרו הגרמנים כמה עסקנים יהודים והתעללו בהם.

ב-23 ביוני 1941, יום אחרי תחילת פלישתם לברית-המועצות, שוב כבשו הגרמנים את ב', אך מבצר העיר החזיק מעמד כחצי שנה, עד שנפלו כול מגיניו. בימים 28-29 ביוני פעלה בעיר זונדרקומנדו 7b מאינזצגרופה B, אספרה כ-5,000 גברים, כביכול לגייסם לעבודה, הובילה אותם אל מחוץ לעיר ורצחה את כולם. באוגוסט 1941 נתמנה יודנרט בן 20 חברים, הוקמה משטרה יהודית, והוטל תשלום כופר בסך חמישה מיליוני רובלים. בנובמבר ניתנה הוראה להקים את שני המחנות, הקטן והגדול, ובאמצע דצמבר נסגרו הגטאות. השמירה על שערי הגטו היתה קפדנית, נאסר להכניס דברי מזון, ורעב שרר בפנים, למרות שהיודנרט הפעיל מוסדות לסיוע לנצרכים. הוקמו בתי-מלאכה להעסקת תושבי הגטו.

בראשית 1942 התחילה להתארגן מחתרת לוחמת בראשות אריה שיינמן. היו בה כ-80 חברים, חברה שעבדו במבצר ובשדה-התעופה המופצץ גנבו נשק ותחמושת והעבירו לגטו, והוכנו תוכניות להתקוממות בגטו.

בסוף יוני 1942 כונסו כ-900 בעלי-מלאכה ונשלחו לעבודה מזרחה. כעבור כמה שבועות חזרו רק 12 מהם, וכל השאר נרצחו.

ב-15 באוקטובר 1942 הוטל מצור על הגטו והוחל בחיסולו. היהודים רוכזו ונשלחו ברכבות לתחנת ברונה-גורה (Brona Gora), שעל מסילת הברזל ב' – ברנוביץ, מצפון לקוברין, ושם נרצחו. ימים רבים אחר-כך עדיין נתפסו בורחים ומסתתרים והוצאו להורג.

לפני חיסול הגטו נקשר קשר בין המחתרת ובין קבוצת פרטיזנים רוסים של 'סאשקה'. כמה קבוצות חמושות יצאו ליער, ואולם, קבוצת 'סאשקה' לא היתה אלא כנופיית שודדים ורוצחים, והיא רצחה את הלוחמים היהודים ולקחה את רכושם ונשקם. ביום חיסול הגטו יצאו שתי

קבוצות חמושות, באחת 13 לוחמים ובשנייה עשרה. לאחר נדודים נתקלה הקבוצה השנייה באנשי קבוצת 'סאשקה', והם שדדו את נשקה של קבוצת הלוחמים היהודים ורצחו שניים מחבריה. הנותרים התפזרו, וכמה מהם נהרגו. באביב 1943 הצטרפו לוחמי ב' ליחידות פרטיזנים סובייטיות שונות של אוגדת פינסק ואוגדת בריסק.
ב- 28 ביולי 1944 שוחררה ב' ונמצאו בה כעשרה יהודים מסתתרים. כעבור זמן מה נקבצו בה כ- 200 ניצולים, בהם גם מעיירות הסביבה.